

Móricz Zsigmond

Életrajz

- 1879. Szatmár megyei Tiszacsécse („tündér-sziget”) —született
- 1884. tönkrement a család → Prügy („a feledhetetlen szenvedések éve”) → nagybátyja: Túristvándi
- 1891. Debrecen (Légy jó mindhalálig), református kollégium
- 1894. Sárospatak (Kamaszok), református kollégium → 3 tárgyból bukott
- 1897. Pallagi Gyula, anyai nagybátyja vette magához, Kisújszálláson (Forr a bor) érettségizett jó eredménnyel Felsőfokú tanulmányokat ugyan folytatott (Debrecen → református teológia, Budapest → jog), de azokat sosem fejezte be
- 1903-1909 között Az Újság c. liberális lap gyermekrovatának munkatársa

- 1906-ig Kisfaudy Társaság megbízásából népdal-és mesegyűjtő út Szatmárban→élmények a falusi és paraszti világból
- 1905→házasság Holics Eugéniával (Janka)→1925-ben felesége öngyilkos
- 1915→haditudósító
- Tanácsköztársaság idején az írói direktórium tagja→
- kommün bukása után kizárja a Kisfaludy Társaság→csak a Nyugat és az Est-lapok közli
- 1926→házasság Simonyi Mária színésznővel
- 1936→megismeri Litkei Erzsébetet (Csibét)→Csibe-novellák, Árvácska c. regény
- 1937→házassága felbomlott→Leányfalura (*Életem regénye*, 1938) költözik
- 1942 agyvérzés következtében meghal

Pályakép

*„Nyugat csapatjának keleti zászlója,
Mi nagy csatázásunk nagy igazolója.”*

*„S ha a lehetetlent nem tudtuk lebírni,
Volt egy szent szándékunk: gyönyörűket írni.”*

(Ady: Levél-féle Móricz Zsigmondhoz)

A pálya első szakasza

1919-ig a realizmus mellett a

naturalizmus stílusjegyei is (ösztönélet, szexualitás, milió)

- **1908: *Hét krajcár***
- **1909: kötet is ezzel a címmel**
- **Regények**
- ***Sárarany* (1910)**
- **Turi Dani – „Dúvad” – őserő, kielégíthetetlen testi vágy – értelmetlen tett – az érték, a tehetség pusztulása**
- ***Az Isten háta mögött* (1911)**
- ***A fáklya* (1917)**
- **Novellák**
- ***Judith és Eszter***
- **Büszkeség és sértettség – a családon belüli vagyoni különbség – személyesség**
- ***Tragédia***
- **Kis János – Sarudi**
- ***A birkaitató válu***
- ***Szegény emberek***
- **„Teremtő isten, ez az ember nem tiszta”**

A Tragédia

- **A Tragédia: Kis János története**
- **A novella három szakasza:**
 1. álmodozik a meghívásról
 2. meghívják, készülődik
„Megérezte, hogy roppant feladatot vállalt magára”
 3. a „rekordkísérlet” és a bukás
- **A főhős alakja:**
 1. primitív, ellenszenves, igénytelen, csúf figura; mohó, esztelen dühöngő, eltorzult lélek, csak a jóllakás, az evés érdekli
 2. a személyiség torzulásáért a szegénység, a társadalom a felelős
 3. a vezérszólam nem a nevetségességé, hanem a keserűségé; ha értelmetlen és szánnivaló is a cél – a halál fölemeli és nyomatékot ad a sorsnak, az útnak, a befejezésnek
- *„Senki se vette észre, hogy eltűnt, mint azt sem, hogy ott volt, vagy azt, hogy élt.”*

Második korszaka

Légy jó mindhalálig (1920)

Nyilas Misi története a felnőtt Móricz válságos életszakaszáról vall: „*Én akkor egy rettenetes vihar áldozata voltam.*”

Erdély trilógia (1921–1935)

- Jelenkori dilemmákat, alternatívákat mérlegel
- **Tündérbert** (1921–22)
- Forradalmi út ↔ reformút, szélsőséges radikalizmus ↔ pozitív építőmunka, (Ady ↔ Móricz ?)
- Báthory szenvedélyes, zabolátlan, vad figura, a radikális forradalmi kísérletek jelképe Bethlen puritán, magányos, megfontolt, a reformokban gondolkodó új nemzedék megtestesítője
- A trilógia másik két része:
 - **A nagy fejedelem** (1927)
 - **A nap árnyéka** (1934)

- A dzsentri tegnapja: **Kivilágos kiveradtig** (1924)
- A regényidő: 1898. dec. 26.
- **Úri muri** (1927)
- Időtartama: 4 nap 1896-ban, a millennium évében
- A dzsentri téma folytatása:
 - a **Rokonok** (1932) c. regény

Rokonok (1932)

- A dzsentriből való kiábrándulás regénye
- Keletkezési körülmények: gazdasági világválság, a korrupció burjánzása, „*kocsis nélkül maradt szekér*”
- A könyv főszereplője: Kopjáss István
- Váratlan és véletlen karrier: a tanácsnokból városi főügyész lesz
- Van szociális érzékenysége, mégis elfogadja az „elvet”: „*A kecske is jóllakják, a káposzta is megmaradjon.*”
- A rokonok: Berci bácsi (szén!), Albert, Menyhért, Adélka stb.
- Ügyek: a sertéshizlalda,
a Boronkay-villa
- Az „öreg ragadozók”: Kardics bácsi,
- Béla bácsi, a polgármester
- **Lina – Magdaléna**
- **Lina** józan gondolkodású, hűséges, óvatos, kissé fásult, besavanyodott, aggodalmaskodó, kissé olykor közönséges
- **Magdaléna**, a tüneményes, a hétköznapok fölött lebegő, elérhetetlen nőalak – mint a lidérc viszi Kopjásst az ingoványos vidékre
- **A regényszerkezet**
- A nyitó- és zárókép: egy-egy pezsgős vacsora
- Közte: 2–3 hét pünkösdi királyság
- „Zs. v.” – „*a rokonságok és a panamák lápvilága*” – Kopjáss „hasznavehető” emberré válik, majd: „meglövi magát”

Harmadik korszaka

- **Móricz, a szerkesztő**
- Osvát halála (1929) után a *Nyugat* prózarovatát vezette
- Növelte a publicisztika arányát
- Erősebb szociológiai érdeklődés
- Vitája Babitscsal
- 1939-től a *Kelet Népe*
- „*Hagyd a politikát, építkezz!*”
- ***A boldog ember*** (1935)
- A főszereplő, a mesélő: Joó György
- A könyv irodalmi szociográfia egyik alapkönyve
- Hőse – Móricz rokona – nem lázadó hős, a munka, az élni akarás példája
- A boldog idő szerinte a századelő
- A **Csibe-novellák** és az **Árvácska** (1940) c. regénye hőse fogadott leánya
- A regény „zsoltárookra” tagolódik: emberalatti, civilizáció előtti világ
- Állami Árvácska – Csöre – *puccs állami,*
- Pösze
- Dudásék, Szennyesék (Zsaba Mária), Verőék
- Találkozás egy fiatal párral
- Tűz
- „*Líraibb pátoszú regénye nincs modern irodalmunknak*” (Czine Mihály)
- **Betyárregényei**
- ***Betyár*** (1936),
- ***Rózsa Sándor a lovát ugratja*** (1941),
- ***Rózsa Sándor összevonja a szemöldökét*** (1942)

- **Parasztábrázolásának újszerűsége**
- (Előzmények: Mikszáth, Gárdonyi, Tömörkény parasztábrázolása és a századvégi novella)
- új látásmód: szakít az idilli faluképpel
- novelláiban nem nélkülözi az anekdotikus elemet, de a poénszerű zárlatot egy-két mondattal megtoldja
- személyesség – az író érdekelt a cselekményben, azonosul a hőseivel, így a rejtett indítékok megmutatására képes
- az ösztönös és a tudatos hajtóerők bemutatása (naturalizmus)
- a falu társadalmi tagozódásának s a társadalmi helyzetnek megfelelő családi normarendszerek bemutatása
- a hétköznapi történetnek szimbolikus jelentést ad
- szereplői beszédével rendkívüli módon, egyénítetten jellemez; népies szóhasználat (a tájnyelvi kiejtésnek fonetikus írással való érzékeltetése)

Művészetének erőssége

- az elbeszélésmód közvetlensége, természetessége
- spontán mesélőkedve
- a kompozíció drámai kialakítására való készség, **drámai sűrítés**

Barbárok

(1931)

- Utolsó korszakának legfontosabb elbeszélése
- A cím is feszültséget kelt, valami embertelent, kegyetlent sejtet
- Téma: egy rablógyilkosság és leleplezése
- A veres juhász megöli a Bodri juhászt és kisfiát
- Özvegye, az önfeláldozó hűségű feleség egy éven át kutatja a gyilkost
- A kutya ássa elő a tetemet, s a rézveretes szíjat, ami vallomásra készíti a gyilkost
- **Miért több, mint egy krimi?**
- Móricz kérdése: hogyan történhetett?
- Balladaszerűség, drámaiság
- Egyénített nyelv, a juhászok rideg életformájának hiteles ábrázolása
- Az elbeszélés nyelve fontos eszköze a jellemzésnek – hiteles népnyelv néhány szóval, szókapcsolattal, hangalakkal

- Az elbeszélés szerkezete, felépítése is tökéletes:
- rész: Bodri juhász, a „látogatás”,
- a gyilkosság; sivár lélektelen világ
- rész: A feleség útjai, keresése, emberfeletti magasságba emelkedése
- rész: a vizsgálóbíró előtt (a kulcs a vallomáshoz)
- **Kevesebb-e, mint egy művészi krimi?** (Mint pl. a *Bűn és bűnhődés*)
- A kispróza (novella, elbeszélés) műfajából adódik, hogy részletes lélekelemzésre nincs tér
- Az elbeszélő személytelen, kerüli a szájba rágós értelmezést
- „Csoda ez a nyelv... (...) Csoda ez az egész így együtt, mert szándék és beteljesülés, betű és lélek, természet és művészet eggyé válik...” (Kosztolányi)
- Ha van a műnek társadalomkritikája, akkor az arra vonatkozik, hogy létezhet a XX. század '30-as éveiben olyan része a magyar valóságnak, melyet nem érintett meg a civilizáció.